



СПІЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ: специфіка взаємодії молодшого школяра з оточенням

*Людмила ПЕРХАЧ, викладачка психології,
Бродівський педагогічний коледж
імені Маркіяна Шашкевича, Львівська обл.*



Дитина зростає у соціумі. Тому їй часто доводиться взаємодіяти з людьми різних вікових груп — однолітками, молодшими і старшими за себе дітьми, дорослими. Спільна діяльність у кожному з випадків має свою специфіку і, відповідно, реалізується по-різному. У чому полягають ці особливості? Пошукаймо відповіді разом з авторкою публікації.

Діяльність дитини традиційно поділяють на **ігрову, навчальну та трудову**. Залежно від віку дитини, кожна з них може відігравати провідну роль. Окрім того, усі види діяльності можна реалізувати в різній формі — як **індивідуальну або спільну**.

Відмінності спільної діяльності від індивідуальної:

- наявна взаємодія кількох учасників;
- спрямування діяльності на досягнення загального результату;
- здатність учасників впливати на дії одне одного.

Розробляючи основи загальнопсихологічної теорії діяльності на початку 20-х років минулого століття, С. Л. Рубінштейн констатував, що діяльність як філософська категорія стосується не однієї людини — це завжди зусилля кількох суб'єктів, тобто спільна діяльність.

Отже, **спільна діяльність** — організована система активності індивідів, що взаємодіють між собою, спрямована на створення (відтворення) об'єктів матеріальної та духовної культури.

Характерні ознаки спільної діяльності:

- наявність спільної мети;
- керівництво діями і їх організація;
- просторова та часова присутність учасників взаємодії, яка створює можливість особистого контакту (обмін діями, інформацією та спостереженнями);
- чіткий розподіл індивідуальних дій;

- поєднання розподілених індивідуальних дій, тобто чітка послідовність їх виконання за певною програмою, яка враховує внесок кожного учасника взаємодії;
- узгодження індивідуальних дій у процесі постійної взаємодії учасників.

Психологічна структура спільної діяльності:

Мета — ідеально представлений майбутній результат, якого прагне досягти суб'єкт спільної діяльності (певна спільнота людей).

Мотив — те, що спонукає до спільного виконання дій. Це не означає, що учасники позбавлені індивідуальних мотивів. Співвідношення групових та індивідуальних мотивів у спільній діяльності — це непостійна величина, розвиток групи знижує частку індивідуальних мотивів, при цьому зростає значення загальних.

Дії — спільні й необхідні для реалізації завдань. Такі дії можуть бути представлені як у вигляді групових засобів, способів, прийомів, так і у вигляді індивідуальних, але підпорядкованих загальним цілям.

Результат діяльності об'єктивний і водночас складається із суб'єктивного внеску кожного члена взаємодії. Суб'єктивна оцінка результату спільної діяльності — це одночасно і оцінка кожного, і колективна оцінка.

Найважливіша умова успішної реалізації спільної діяльності — злагоджений розподіл, об'єднання (інтегрування), узгодження (координація) і керування індивідуальними цілями, мотивами, діями і результатами.

Перераховані процеси лежать в основі будь-якого компонента структури спільної діяльності. Вони ж обумовлюють її своєрідність, оскільки є процесами, які забезпечують взаємодію її учасників.

Організації спільної діяльності властиві **складники**, які характеризують взаємодію як процес: індивіди, що діють; спільні дії; інформаційні зв'язки; взаємовплив; взаємини; взаєморозуміння. Взаємодія реалізується у формі організації спільної діяльності, тобто спрямованих на загальний предмет праці спільних дій. Саме вони зумовлюють необхідність використання основних структурних складників діяльності (цілей, мотивів та ін.).

Компоненти, що визначають готовність до спільної діяльності:

- **мотиваційний** — реалізується у спільному бажанні учасників взаємодії створювати щось матеріальне чи духовне;
- **змістовний** — поєднання індивідуальних знань, інтелекту, досвіду та інших якостей для досягнення спільного результату;
- **операційний** — наявність навичок спільної роботи й діалогічного спілкування.

Але одні учні можуть бути готовими мотиваційно і не готовими операційно, інші мають операційну і змістовну готовність, але не хочуть об'єднуватись у групу для досягнення спільної мети, хочуть працювати індивідуально або в іншій групі. Тому в кожному

окремому випадку треба оцінювати рівень готовності школярів до спільної діяльності й відповідно до цього добирати методи роботи*.

Моделі спільної діяльності:

- **спільно-індивідуальна** (кожен учасник здійснює свою частину спільної справи незалежно від інших);
- **спільно-послідовна** (до виконання спільного завдання учасники долучаються послідовно, одне за одним, кожен на своєму етапі);
- **спільно-взаємопов'язана** (взаємодія кожного учасника з усіма іншими).

Для організації спільної діяльності потрібне **просторово-часове узгодження**. Спільною може бути діяльність як знайомих так і раніше не знайомих людей, що співпрацюють задля з'ясування питання, на якому сходяться їхні проблеми, інтереси тощо. Важливими елементами спільної діяльності є взаємодія та спілкування, під час яких суб'єкти по чергово і взаємно змінюють соціально-психологічні стани, цінності й наміри одне одного.

Спільна діяльність дитини має різні **форми вияву**:

- дитина — дорослий;
- дитина — одноліток;
- дитина — старша дитина;
- дитина — молодша дитина.

Розглянемо особливості реалізації спільної діяльності кожної з форм взаємодії.

ДИТИНА — ДОРОСЛИЙ

Для дітей молодшого шкільного віку велике значення має спільна діяльність з дорослим. Саме дорослий для них є авторитетом, людиною, з якою вони прагнуть комунікувати, яку намагаються наслідувати. Дорослий задовольняє потребу дитини у визнанні її досягнень, формуючи тим самим почуття самодостатності й гордості за здобуті результати, виховує вміння позитивно сприймати однолітка і взаємодіяти з ним. Ще у дошкільному віці він є активним учасником діяльності дітей як на заняттях, так і поза ними. Така тенденція щодо взаємодії зберігається протягом навчання в початковій школі. Лише для четвертокласника поступово стає пріоритетною спільна діяльність з однолітком або трохи старшою дитиною, оскільки особливості віку, поведінки й інтересів уже набувають ознак підліткового віку.

Основна форма спільної діяльності молодшого школяра з дорослим — це співпраця з учителем, від якого засвоюються не лише знання, а й правила поведінки у школі, колективі, зразки розв'язання конфліктних ситуацій тощо. Крім цього, слід пам'ятати, що учасниками навчального процесу є і батьки. Тож варто максимально залучати їх до проведення родинних свят, походів, екскурсій (зокрема самі батьки можуть організувати екскурсії, наприклад, на свої робочі місця), проектів, майстер-класів, благодійних акцій,

а також під час батьківських зборів навчати дорослих членів родин прийомів педагогічної майстерності.

Зауважимо: особливості поведінки дитина переймає насамперед у значущих для неї дорослих. Це дає їй змогу в майбутніх ситуаціях взаємодії демонструвати такі **моделі поведінки**.

Субсоціальність — людина уникає контактів, оскільки не здатна ризикувати, боїться, що її ігноруватимуть. Уникнення може набувати різних форм: максимальна відмова від участі у соціальних контактах, формальна соціальна поведінка, імітація спілкування (людина відмовляється спілкуватися з незнайомими людьми, проявляє впертість, нетовариськість, не може пояснити небажання співпрацювати з іншими над спільними проектами, з власної ініціативи ні до кого не звертається).

Надсоціальність — бажання завжди перебувати в товаристві, часом навіть нав'язування контакту, привернення до себе уваги, демонстрування своєї влади. Такій особистості постійно потрібне схвалення її дій і вчинків. У соціальних мережах вона додає надто багато друзів, вважаючи, що чим їх більше, тим вона краща, "статусніша", а кількість "лайків" до своїх фото

* Про формування соціальної компетентності у взаємодії дітей різних вікових груп читайте в "УПШ", 2018, № 10



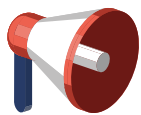
НЕ БАРИТЬСЯ!



Передплатіть на II півріччя сучасний журнал
“Учитель початкової школи”



Отримайте надійну фахову підтримку



Акція! На сайті upsh.com.ua/peredplata
передплата на комплект журналів
“Учитель початкової школи” + “Джміль”
зі знижкою **-20%**



Індекси для передплати на пошті:

68604 комплект “УПШ” + “Джміль”

89869 журнал “УПШ”

+ **якісні е-матеріали до кожного випуску:**



- відео- й аудіоматеріали
- розвивальні вправи
- картки із завданнями
- пам'ятки та презентації
- дидактичні ігри

**Відтепер передплатники “УПШ”
можуть читати журнал онлайн!**

Повні версії всіх публікацій —
на сайті upsh.com.ua

